

הספד לאמא סבתא הדסה

אמא הייתה אישה צנועה, ונראה לנו שלא הייתה מאשרת את נוסח ההספד שאנו עומדים לשאת, ולא רק בגלל השגיאות בלשון...

אנו נפרדים היום מאמא וסבתא מאד יקרה ללבנו, וגם מאישה יוצאת דופן. הסתלקותה של אמא מחיינו, מותירה אותנו בתחושה של אבדן גדול הן במישור האישי/משפחתי והן במישור החברתי לאומי. אנו חשים שתמה תקופה מאד מיוחדת בתולדות המדינה והעם היהודי שאנשים כמו אמא עצבו אותה במו ידיהם. כל מי שהכיר אותה מתקופות מאוחרות יותר בחייה, לא העלה על דעתו שלפרופסור המלומדת ללשון העברית היה חלק בפעילות המחתרתית, ואחר כך הגלויה, בשחרור חלקי הארץ והקמת המדינה.

אמא היא דור ראשון בארץ להורים שעלו בשנות העשרים המוקדמות מחבל ווהלין שעל גבול אוקראינה ופולין. היא, ואחותה היחידה אביבה ז"ל, נולדו בתל אביב ובגיל צעיר עברו לחיפה, שם בילו את רוב שנות נעוריהן.

עוד לפני שסיימה את לימודיה בבית הספר הריאלי החלה אמא לקחת חלק בפעילות המחתרתית לקראת עצמאותה של המדינה. זאת במסגרת ה"הגנה" ואחר כך בפלמ"ח. היא עברה הכשרות בקיבוץ משמר השרון ומאוחר יותר בעין גב. במלחמת העצמאות הייתה בחטיבת יפתח של הפלמ"ח שהיה לה חלק חשוב בשחרור הגליל בצפון, לוד ורמלה במרכז, וצפון הנגב. היא שמשה בחטיבה בתפקיד של קשרית ולכן הושאלה גם לחטיבת הראל לליווי שיירות שעלו בשער הגיא תחת אש כבדה בניסיונות לפרוץ את המצור על ירושלים. זכור לי סיפור על פלוגה שחדלה לענות לקריאות הקשר במשך שעות ארוכות לאחר שהייתה צריכה להגיע ליעדה בשטח שהסתובב בו האויב. בעוד שבחטיבה כבר הצטבר חשש כבד לנפילת הפלוגה בידי האויב, המשיכה הקשרית הדסה לקרוא לפלוגה במכשיר הקשר ברציפות במשך לילה שלם ולא ויתרה עד שהפלוגה, שאבדה את דרכה בשטח, ענתה לה ויכלה לקבל הכוונה לקראת שובה בשלום לכוחותינו. הסיפור הזה ממחיש את אחת מתכונותיה הבולטות של אמא: דבקות עיקשת במשימה עד להשלמתה על הצד הטוב ביותר.

הדבקות במשימה והנחישות להשגתה התבטאה בכל התחומים ולאורך כל חייה. אמא לא חיכתה שינתן לה שיויון זכויות כאישה, ושנים רבות לפני השימוש במונח פמיניזם והמאבק למתן שוויון זכויות לנשים, היא נלחמה בכוחותיה היא והראתה לעצמה ולאחרים שהיא יכולה להיות אם אוהבת המעניקה ברוחב לב לילדיה את כל צרכיהם, ובו זמנית לפתח קרירה בתחום הקרוב לליבה.

אומרים שנשים מסוגלות לבצע משימות בו זמנית בהצלחה גדולה, אבל אני לא מכיר אישה שהצליחה להבין כיצד גידלה אמא בעצמה שני ילדים קטנים, עבדה במשרה מלאה, ולמדה לתארים ראשון, שני ושלישי באוניברסיטה העברית. עוז ואני חבים לה, בין השאר, את הנחלתה לנו את יצר הסקרנות והלימוד לאורך כל החיים.

בעבודת הדוקטורט שלה בחוג ללשון העברית באוניברסיטה העברית שילבה אמא את ידיעת השפה הערבית שרכשה בלימודי התואר הראשון, עם חקר תולדות השפה העברית באחת התקופות הזוהרות של התרבות היהודית, בתקופת ימי הביניים. בתקופה זו הושפעה העברית רבות מהשפה הערבית. אמא לקחה על עצמה משימה קשה של תרגום וברור המקורות של כל הערכים באחד המילונים החשובים של התקופה, מילונו של ר' תנחום הירושלמי, שנכתב בערבית ובאותיות עבריות.

אולם בניגוד להרבה חוקרים ומדענים מוכשרים ככל שיהיו, שקידומם נקבע בעיקר על פי הישגיהם בתחום מחקרם, אמא ראתה ערך עליון ביישום תחום התמחותה לתועלת החברה הישראלית וצמצום הפערים בה בין שכבות, דתות, ועדות שונות. במשך השנים הרבות בהן לימדה באוניברסיטת בן גוריון בנגב היא השקיעה משאבי זמן ואנרגיה עצומים בסטודנטים הרבים מבאר שבע ומכל יישובי הסביבה. זה התבטא הן בעבודה בלתי פוסקת לשכלול שיטות ההוראה בפקולטה והן בזמן שהקדישה לסטודנטים כפרטים. לא היה סטודנט אחד שהשיבה את פניו ריקם. הם מצידם החזירו לה אהבה והערצה. היא האמינה שכל אחד יכול ללמוד ולהצליח אם יקבל את ההכוונה הנכונה.

על אף פער השנים הגדול בין סבתא הדסה, לבין נכדיה, אמרו לי הילדים עם פטירתה כי אחד הזכרונות ממנה שילוו אותם לעד הוא שבזכות סבלנותה, אהבתה אליהם, וחוכמת חייה הם יודעים היום לקרוא היטב, ומבינים שהיא פתחה בפניהם עולם ומלואו.

בתחום אחר, תרמה אמא רבות לשיפור ושמירת רמה גבוהה של השימוש בשפה העברית על ידי הקריינים באמצעי התקשורת ובעיקר ברדיו. יחד עם עמיתה אבא בן דוד ז"ל, כתבה את המדריך הראשון בתחום זה לקרייני הרדיו. אמא הבינה שיש לאופן השימוש בשפה אצל הקריינים השלכה ארוכת טווח על התפתחות תרבות השפה במדינה.

מאמא למדנו שכל אדם ללא קשר למוצאו או מעמדו בחברה, הוא קודם כל בן אדם ושאפשר לגשר על כל פער בין אנשים על ידי הדברות ומתן יחס חם והוגן לכולם.

לכן, דאגה בכל הזדמנות, לקשור שיחה והדברות עם בני האוכלוסיה הערבית והבדואית במדינה. אני זוכר כיצד היו סוחרי העיר העתיקה בירושלים, בעכו וביישובים אחרים פוערים את פיהם בתדהמה כשאמא פתחה איתם בשיחה קולחת בשפת אימם. גם יהודיה, גם אישה, וגם אשכנזיה דוברת ערבית שוטפת – זה כבר היה מעבר לבינתם.

אמא הייתה אישה אופטימית ומלאת אמונה. היא תמיד נתנה לנו את התחושה שהיא מאמינה בנו ושאלנו יודעים לבחור בדרך המתאימה לנו כמו היכן נשרת בצבא ומה נלמד באוניברסיטה, גם כשזה היה כרוך בהיעדרות ארוכה מהארץ של שנינו ובאותו הזמן.

ויחד עם כל זה אני מרגיש שאני לא מצליח לבטא את החלל הגדול שנוצר בנו, ילדיה ונכדיה, עם לכתה של אמא וסבתא מאתנו. יהי זכרה ברוך!